

Skautská historie v programu

Konkrétní příklady využití příběhů ze skautské historie
v programu s duchovním přesahem

Lucie Šmejkalová – Lucka

Garant Jiří Zajíc – Edy

Lesní škola PROTOS



Praha 2023

Poděkování

Petrovi a Kačce za neutuchající podporu ve všem, co dělám.

Blance, Joemu a Svížovi za konzultace všeho druhu.

Edymu za trpělivost a cenné rady při psaní práce.

Všem instruktorům Protosu za inspiraci na mé cestě.

Obsah

Úvod	1
Skautská historie v programu	2
Program č. 1: skauti v druhém odboji – Ivančena	3
Program č. 2: Skauti v ilegalitě, skauti ve třetím odboji	6
Program č. 3: osobnost Karla Průchy	9
Program č.4: Příběh Jiřího Haškovce	12
Závěr	14
Zdroje.....	17
Příloha.....	18

Úvod

Jednotlivé lidské příběhy, které se doplňují a prolínají, společně vytvářejí historii jednoho celku. A nejinak je to s historií českého skautingu. V porovnání s dějinami lidstva sice není příliš dlouhá, ale za to je plná zajímavých osobností a jejich osudů. Osobností, které zažily počátky skautingu, jeho zlatá léta, ale také období zákazů, bojů a konečně i nadšeného obnovování. Jejich životní příběhy jako části mozaiky skládají vzrušující obraz historie českého skautingu a je jen na nás, jak hluboko se do tohoto obrazu necháme vtáhnout.

Mezi našimi členy patří historie skautingu spíše mezi ty méně populární oblasti. Dalo by se říct, že je takovou popelkou mezi běžnými aktivitami a tématy, které tvoří oddílový či družinový program. Vedoucím často nepříjde dostatečně zábavná a atraktivní, je zkrátka takové "nutné zlo", do kterého se nikomu moc nechce. Při přípravě programu se totiž na první pohled zdá, že se s ní nedá běhat po lese, vařit, stavět, užívat si ji, zpívat ji či hrát si s ní. Myslím, že tento pocit vychází ze zkušeností z naší školní docházky, kdy si většina z nás odnáší poznání, že historie je dlouhý seznam jmen, dat a míst, která spolu vlastně vůbec nesouvisí, a proto je potřeba naučit se je nejlépe (a co nejrychleji) nazpaměť a moc o nich nepřemýšlet. To je bohužel velká škoda.

Často zaznívá, že z historie bychom se měli poučit. Já myslím, že v historii bychom měli také hledat pozitivní příklady a ty následovat. A protože ve skautské historii je celá řada osobností, jejichž myšlenky, ideály i odvahy nás mohou inspirovat, ráda bych se ve své práci věnovala právě jim, resp. jejich příběhům, a podle několika z nich připravila čtyři konkrétní programy, prostřednictvím kterých se jejich účastníci mohou dozvědět více o historii 2. poloviny 20. století, ale i o sobě, pochopit lépe naši historii i motivaci a rozhodování ostatních.

Období 2. poloviny 20. století postavilo řadu skautů a skautek (a nejen jich) do nezáviděníhodných situací, které kladly jedince před nutná rozhodnutí, jež nebyla jednoduchá a často s sebou nesla rizika pro ně samotné i pro jejich okolí. Vědomý odpor proti nacistickému i komunistickému režimu, příprava či zapojení se do různých protistátních akcí, podpora či vedení ilegálních oddílů, snaha ochránit blízké, obětovat se pro ostatní i pro organizaci či jen fakt, že člověk ctí skautské zákony a chová se podle nich byly ty nejčastější z nich. Důsledky těchto rozhodnutí, která ovlivnila jejich život či životy druhých na dlouho dobu, jsou často v Junáku patrné dodnes.

Toto období se často shrnuje velmi stručně: *V roce 1945 došlo k obnově Junáka, následoval 2. zákaz Junáka, další obnova Junáka v roce 1968, pak 3. zákaz Junáka v roce 1970 a konečně poslední obnova Junáka v roce 1989.* Sice je to všechno pravda, ale příliš mnoho se z tohoto zrychleného pojetí nedozvíme. Prostřednictvím této práce bych ráda toto pojetí (zákaz, obnova, zákaz, ...) obohatila několika příběhy (s třeba vy sami pak budete hledat další). Nutno říci, že to nebylo jednoduché období, po většinu doby ani příliš veselé. Řada událostí do něj spadajících patří mezi tzv. těžká témata. Zároveň je to období, které bychom si měli připomínat, nejen pro pochopení podstaty obou totalitních režimů 20. století, ale také pro poznání příběhů jedinců, kteří se těmto režimům rozhodli vzdorovat. Je důležité uvědomit si, čeho je člověk schopen (nejen toho dobrého, ale i toho špatného), aby se některé věci už neopakovaly.

Skautská historie v programu

Skautská historie je opravdu bohatá na chvíle plné radosti a přátelství, nejrůznější zvraty, ale najdeme v ní i nemálo smutných či dokonce tragických událostí. Současně je plná víry a naděje v člověka a lepší svět. Můžeme z ní čerpat poučení v osobním i společenském životě. Její poznávání nám může pomoci porozumět různým historickým situacím, a podpořit tak rozvoj historického povědomí. Skrze jednotlivé příběhy můžeme poznat a upevnit vztah k významným skautským místům i osobnostem. Pochopení symbolů stejně jako hledání a nacházení souvislostí s pamětí skautingu může vést i k posílení pocitu sounáležitosti či překlenutí mezigeneračních rozdílů.¹

Vždy, když pracujeme s nějakým skutečným historickým příběhem, je vhodné držet se historických reálií, popřípadě na konci účastníky aktivity upozornit, co už do historie nepatří. Podobně důležité je zasazovat jednotlivé příběhy do historického kontextu, aby došlo k pochopení dějinných souvislostí a účastníci se lépe orientovali v tom, kde jsou či co se děje (řada těchto informací může být dodána až po aktivitě, aby se účastníci na začátku neztráceli v záplavě informací). Neméně důležité je mít na paměti jejich věk a zkušenost, protože s každou věkovou kategorií je třeba pracovat odlišně.

Na závěr programu by vždy měla následovat jeho reflexe a prostor pro vyjádření účastníků (zejména pokud se aktivita týkala nějakých citlivých témat). Řada příběhů a událostí z období, které jsem si vybrala, je velmi silných, a jejich prostřednictvím můžeme navést účastníky programů k zamyšlení nad otázkami a tématy, se kterými se běžně nesetkávají, jako je odpovědnost vůči ostatním i vůči společnosti, statečnost, hrdinství, morální dilemata, rizika i dopady vlastních rozhodnutí či přemýšlení o svých postojích a schopnostech. Vše výše uvedené by mělo vést účastníky programu k uvědomění, že existuje něco důležitějšího, než my a naše osobní potřeby a že existuje vyšší dobro, síla, která nás přesahuje a která zároveň dává našim životům další rozměr.

Při přípravě programů se lze velmi dobře a snadno inspirovat událostmi ze skautské historie či osudy jednotlivých osobností, které jsou někdy dobrodružnější a napínavější než leckterý román. Možností, jak můžeme skautskou historii představit či zažít, je spousta, stačí si jen vybrat. A hlavně se nebát se do toho pustit.

¹ Skautské odkazy, s. 6-7, volně upraveno pro skautskou historii.

Program č. 1: skauti v druhém odboji – Ivančena

varianta a) akční hra

komentář: *Těžší a náročnější témata můžeme zpracovat a prožít i v jednoduchých běhacích hrách, jako je ta následující. O to důležitější je ale pak závěrečná reflexe, která dá účastníkům hry prostor se zamyslet nad tím, co prožili, a to propojit s událostmi, ke kterým se hra vztahuje. Není nutné, aby se každý vyjádřil, ale je vhodné, aby měl každý čas na přemýšlení. Pokud skupina nemá s hlubšími reflexemi zkušenost, může pomoci, když začneme tím, že dáme účastníkům aktivity prostor sepsat si nejdříve odpovědi na základní otázky. Ty pak můžeme na základě toho dále rozvíjet.*

cíl: seznámit se s působením skautů ve druhém odboji, zamyslet se nad motivací skautů k činnosti v odboji, jaké hodnoty a postoje je k tomu vedly, uvědomit si vlastní vztah k vlasti

časová dotace: cca 120 minut

věk: světlušky/vlčata, skauti/skautky, roveři (vhodné i jako hra pro více oddílů)

počet účastníků: neomezeně, ideálně oddíl (náročné na počet organizátorů)

pomůcky: kartičky (potravin, léky, mapy, informace — čím kreativnější budeme při vymýšlení obsahu kartiček, tím lépe)

legenda: Skupina ostravských skautů okolo Vladimíra Čermáka se za války zapojila do odbojové činnosti. Jako skauti měli dobrou znalost terénu, uměli se pohybovat v přírodě, byli spolehliví a čestní. Během let převáděli uprchlíky přes hory, zásobovali partyzány potravinami, léky, mapami a informacemi. Shodou nešťastných náhod byla jejich skupina v dubnu roku 1945 dopadena Gestapem. Je duben 1945 a lesy kolem jsou plné členů Gestapa, kteří pátrají po odbojářích a jejich pomocnících. A jelikož skupina skautů byla vyzrazena a zatčena, je teď na vás, abyste teď její aktivity převzali vy.

průběh hry

- Na začátku vybrat několik zdatných jedinců (nejlépe vedoucích, rádců) pro roli členů Gestapa (zhruba 1 na každých 8 normálních hráčů). Ostatní se stávají skauty v odboji.
- pravidla hry: V lese se nacházejí čtyři buňky odbojářů, kterým je třeba nosit informace, léky, potraviny a mapy (každá buňka má na začátku u sebe jen jeden druh), cílem je roznést co nejvíce položek jiným odbojovým buňkám. Hraje se na poměrně velkém území, odbojové skupiny jsou pochopitelně v lese celkem ukryté, proto je skauti musí nejdříve najít. Území je zakázáno opouštět. Na okraji se nachází nemocnice. Tam musí doběhnout každý, koho po cestě chytí člen Gestapa, pro nový život. Členové Gestapa číhají v lese, jelikož chtějí odhalit všechny, kdo se účastní odboje, mohou také skauty zranit či připravit o život tím, že se jich dotknou (pak je jim třeba odevzdat přenášený materiál a dojít si pro život do nemocnice) a také vyzvídat, kde se nachází jednotlivé buňky odboje. Cíl mají všichni společný, a to neprozradit, kde jsou jednotlivé odbojové skupiny, a roznosit co nejvíce materiálu mezi nimi (více než kolik ho zabaví Gestapo).
- Hra končí po uplynutí časového limitu 60 minut.

reflexe: Podařilo se vám vžít do role skautů za druhé světové války? Jaké bylo nosit informace mezi jednotlivými odbojovými skupinami, když jste věděli, že vás může chytit a vyslýchat Gestapo? Jak vám bylo? Co si z toho můžeme odnést my? Zamyslete se nad motivací

ostravských skautů. Proč se účastnili odboje? Co chránili a za co bojovali? Dovedete si představit sebe na jejich místě?

Na závěr dopovězení příběhu: Tito skauti a jejich deset kamarádů, všichni ve věku do 20 let, byli mezi 24.4. a 2.5. 1945 popraveni na hřbitově v polském Těšíně. Na podzim roku 1946 členové jednoho skautského oddílu na místo kousek pod vrcholem Lysé hory přinesli jako památku na zavražděné ostravské skauty kříž a pár kamenů s cedulkou pro kolemjdoucí, aby přidali další, a tím založili tradici poutí na Ivančenu. Ty dostaly záhy po roce 1948 a zejména v letech nesvobody další rozměr. Lidé se na místo nevydávali jen uctít památku zastřelených skautů. Poutí samotná byla jakousi formou tichého protestu proti režimu. Komunistický režim se pokoušel tuto tradici narušit, ale marně.²

rizika: nedostatečné historické povědomí vedoucího (pokud by byly všetečné dotazy), nedostatečně ohlídané psychické bezpečí účastníků, nedostatečná reflexe (co když se někdo nebude chtít účastnit?), ohlídat část "výslechů", ujistit se, že jednotliví vedoucí v roli členů Gestapa vědí, jak se chovat a zároveň jsou si vědomi důležitosti přiměřenosti jejich chování, nevhodně zvolený terén

varianta b) **Výprava na místo spojené s historií skautingu: Skautská mohyla Ivančena**

komentář: *Skvělou a velmi funkční možností, jak přiblížit historii skautingu ostatním, je návštěva místa spojeného s nějakou významnou událostí z jeho dějin. V naší republice je takových míst řada (mimo mohyly Ivančena to může být například Památník Vojna, původně zajatecký tábor pro německé válečné zajatce sloužil v období mezi lety 1949 a 1951 jako tábor nucených prací a následně do roku 1961 jako vězeňské zařízení pro politické odpůrce komunistického režimu, součástí expozice je aktuálně i výstava o perzekuovaných skautech; Jáchymovské peklo, naučná stezka, která připomíná především těžký život v pracovních táborech při uranových dolech; Skautská mohyla Eliáš u Jáchymova, kamenná mohyla, kterou od roku 1992 budují skauti k uctění památky politických vězňů, a to zejména z řad skautů; Městská knihovna v Praze, kde 2.12.1989 odehrálo první velké skautské setkání - poprvé ve svobodě). Lze k nim přidat i místa spojená s místní skautskou či střediskovou historií.*

cíl: seznámit se s působením skautů ve druhém odboji, zamyslet se nad motivací skautů k činnosti v odboji, jaké hodnoty a postoje je k tomu vedly, uvědomit si vlastní vztah k vlasti

časová dotace: víkendová výprava

věk: světlušky/vlčata, skauti/skautky, roveři (samotná hra je vhodná i pro více oddílů)

počet účastníků: alespoň jeden oddíl (náročné na počet organizátorů)

pomůcky: kartičky (potraviny, léky, mapy, informace, čím kreativnější budeme při vymýšlení obsahu kartiček, tím lépe)

legenda: Ivančena je mohyla na úbočí Lysé hory, památník ostravských skautů ostravských skautů okolo Vladimíra Čermáka, kteří se za války zapojili do odbojové činnosti. Převáděli uprchlíky přes hory, zásobovali partyzány potravinami, léky, mapami a informacemi. Shodou

² Více zde: Plajner, R. (nedatováno). Ivančena. Dostupné on-line: <https://data-krizovatka.skauting.cz/plajner/10/ivanc.html>

nešťastných náhod byla skupina v dubnu roku 1945 dopadena Gestapem. Jelikož skupina byla vyzrazena a zatčena, musíte teď její aktivity převzít vy.

příprava před akcí: na schůzce: seznámení se s legendou, informace o výpravě a o odnesení kamene k mohyle (jednotlivé družiny mají za úkol najít, popř. ozdobit kámen, který si poté vezmou s sebou)

výprava:

Během výpravy do Beskyd, předtím, než dojdeme k samotné mohyle, vybrat místo pro akční běhací hru po lese (hra by se měla odehrávat v den, kdy mohylu navštívíme).

průběh hry:

- Na začátku vybrat několik zdatných jedinců (nejlépe vedoucích, rádců) pro roli členů Gestapa (zhruba 1 na každých 8 normálních hráčů). Ostatní se stávají skauty v odboji.
- pravidla hry: V lese se nacházejí čtyři buňky odbojářů, kterým je třeba nosit informace, léky, potraviny a mapy (každá buňka má na začátku jen jeden druh), cílem je roznést co nejvíce položek jiným odbojovým buňkám. Hraje se na poměrně velkém území, odbojové skupiny jsou pochopitelně v lese celkem ukryté, proto je skauti musí nejdříve najít. Území je zakázáno opouštět. Na okraji se nachází nemocnice. Tam musí doběhnout každý, koho po cestě chytí člen Gestapa, pro nový život. Členové Gestapa číhají v lese, jelikož chtějí odhalit všechny, kdo se účastní odboje, zároveň mohou skauty zranit či připravit o život tím, že se jich dotknou (pak je třeba odevzdat přenášený materiál a dojít si pro život do nemocnice) a také vyzvídat, kde se nachází jednotlivé buňky odboje. Cíl mají všichni společný, a to neprozradit, kde jsou jednotlivé odbojové skupiny, a roznosit co nejvíce materiálu mezi nimi (více než kolik ho zabaví Gestapo).
- Hra končí po uplynutí časového limitu 60 minut.

uložení kamene na mohylu (vzpomínka na ostravské skauty + **dopovězení příběhu:** Tito skauti a jejich deset kamarádů, všichni ve věku do 20 let, byli mezi 24.4. a 2.5. 1945 popraveni na hřbitově v polském Těšíně. Na podzim roku 1946 členové jednoho skautského oddílu na místo kousek pod vrcholem Lysé hory přinesli kříž a pár kamenů s cedulkou pro kolemjdoucí, aby přidali další, a tím založili tradici poutí na Ivančenu. Ty dostaly záhy po roce 1948 a zejména v letech nesvobody další rozměr. Lidé se na místo nevydávali jen uctít památku zastřelených skautů. Pouť samotná byla jakousi formou tichého protestu proti režimu. Komunistický režim se pokoušel tuto tradici narušit, ale marně.³

reflexe: podařilo se vám vžít do role skautů za druhé světové války? Pomohlo k tomu, že jste ve stejných místech, kde působili i zavraždění skauti? Jak vám bylo, když jste věděli, že vás může chytit a vyslýchat Gestapo? Jaké bylo nosit informace jednotlivým odbojovým skupinám a vědět, že nesmím být viděn? Co dělali skauti za války, jak se zapojovali do odboje, proč to dělali, co z toho měli, jak se při tom asi cítili, co si z toho můžeme odnést my, proč nacisti zakázali skauting? Jak na vás působí toto místo? (pokud z časových či jiných důvodů nestihneme udělat reflexi přímo na místě u mohyly, lze ji udělat i jinde)

rizika: nevhodně zvolený terén na hru, nedostatek organizátorů, nedostatečné historické povědomí vedoucího (pokud by byly všetečné dotazy), nedostatečně ohlídané psychické bezpečí účastníků, nedostatečná reflexe (co když se někdo nebude chtít účastnit?)

³ Více zde: Plajner, R. (nedatováno). Ivančena. Dostupné on-line: <https://data-krizovatka.skauting.cz/plajner/10/ivanc.html>

Program č. 2: Skauti v ilegalitě, skauti ve třetím odboji

komentář: *Po komunistickém převratu v únoru 1948 se stupňoval tlak na skautskou organizaci, která byla nakonec komunisty oficiálně zrušena v roce 1950, protože ideály demokracie a humanismu, na kterých skauting stojí, se neslučovaly s komunistickou ideologií. Je třeba si uvědomit, že situace tehdy nebyla tak jasná a přehledná jako v případě obsazení Československa nacistickým Německem. Část skautů si neuvědomovala nebezpečí, které přicházelo, jelikož nepřítel tentokrát nestál vně, ale uvnitř hranic. Kromě toho si téměř nikdo si nepřipouštěl možnost, že by komunisté vydrželi u moci tak dlouho. Věc pro nás tak jasná byla v té době nepředstavitelná. Další odlišností byl vztah tehdejších skautů k republice i k obraně hodnot první republiky (tomu odpovídalo i tehdejší znění skautského slibu: „Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe: milovati vlast svou, Republiku československou, a sloužiti jí věrně v každé době...“). Prožít období po roce 1948 pomocí různých aktivit nám může pomoci si tyto skutečnosti uvědomit, pokusit se vžít do myšlení tehdejších skautů, a jejich jednání tak lépe pochopit. Vzpomínky pamětníků mohou být dobrým prostředkem, jak toto pochopení usnadnit (velké množství nahrávek skautů – pamětníků můžete najít díky projektu Skautské století na webu Paměti národa). Příběh Jiřího Lukšíčka – Rysa se místy podobá dobrodružnému románu a snadno tak posluchače strhne. K poslechu je vybrána jen jedna pasáž, aby se posluchač vydržel soustředit a příběh nebyl příliš dlouhý, čímž se značně omezí riziko, že by se posluchač v příběhu ztratil.*

cíl: dozvědět se o fungování skautské organizace mezi lety 1948-1955, uvědomit si důvod zákazu Junáka komunisty, dozvědět se o fungování skautských oddílů v ilegalitě i ve třetím odboji na příkladu příběhu Jiřího Lukšíčka – Rysa, zamyslet se nad důvody, které vedly Rysa a Stopaře ke vstupu do střediska Ostřiz i k následným sabotážním či odbojovým akcím, uvědomit si, jaký měli vztah k vlasti a na jakých hodnotách trvali, i když si byli vědomi jejich možných důsledků. Prostřednictvím debaty o příběhu Rysa se zamyslet nad vlastními postoji a hodnotami.

časová dotace: dva večerní programy dva dny po sobě + příležitostně po celý den mezi tím (během jakéhokoli jiného programu, vhodné například do běžného táborového dne)

věk: skauti/skautky, mladší roveři/rangers

počet účastníků: neomezeně, ideálně oddíl, hra pro družiny

pomůcky: telefon/přehrávač, kde lze přehrát část nahrávky Jiřího Lukšíčka – Rysa upravenou pro vysílání ČRo, malé odznáčky lilí v počtu účastníků, texty jednotlivých úkolů v počtu hrajících skupin, text skautského slibu

průběh programu:

1. večer:

- **úvod do historie** (seznámení se s dobou, kde jsme; než začneme, je vhodné se zeptat účastníků, co vědí o událostech roku 1948 v ČSR a také v Junáku, pokud toho budou vědět dost, může pak vedoucí jen shrnout, jinak je vhodné použít I. část textu z historického backgroundu), poté, co se ujistíme, že všichni máme představu o tom, co se tehdy dělo a jak na tom byli skauti, tak říct, co následovalo, tj. přechody do ilegality, různé protistátní akce atd. (cca 15 minut)

- **přehrát nahrávku s příběhem Jiřího Lukšička** (cca 30 minut), **nahrávka:** Příběhy 20. století: Jiří Lukšiček,⁴ příběh začíná v roce 1945 (nastavit 14:07 a pustit, konec: 42:24, stopnout po větě: Zbytek odbojové skupiny vyvázl s podmínkou). Celkem k poslechu cca 30 minut.
- **debata o příběhu:** Pro následnou debatu je dobré mít předem připravené otázky, které ji budou usměrňovat: Co vás nejvíce zaujalo na nahrávce? události? postoje? části příběhu? až všichni dostanou prostor se vyjádřit, tak pokračovat: proč lidé bojovali proti komunistům? co je špatného na totalitě? má smysl bojovat, i když proti vám stojí silný nepřítel? proč se neslučuje skauting a totalita? pomohlo nějak skautům, že byli skauti (tedy že měli skautskou výchovu?) atd. (cca 30-45 minut), na závěr dopovědět příběh Jiřího Lukšička (ve zkratce: za svoji činnost byla velká část skupiny odsouzena k odnětí svobody, nejdříve na rok, Rysovi byl poté trest prodloužen)

Aktivity během dne:

- ráno po budíčku **uvést všechny do hry pomocí legendy**, tedy že jsme se na celý den přesunuli do roku 1949 a jsme ilegální skautský oddíl, během dne budou družiny dostávat úkoly (přibližně každé 2 hodiny jeden, které budou mít za úkol splnit, je vhodné se domluvit na místě, kde budou družiny úkoly nalézat, popř. jak si je budou přebírat), některé úkoly budou mít svůj časový limit, vzhledem k politické situaci je třeba dávat pozor na to, s kým se baví, co komu říkají, kdo je slyší, co dělají a kdo je vidí
- **úkoly pro družiny (přes den):**
 - celý den nosit nenápadně ale viditelně lilii na oblečení (odpoledne vyhlášení zákazu Junáka 1950 a zákaz nošení skautských symbolů — na družině/jednotlivcích bude, jestli si ji nechají nebo ji uschovají)
 - předat zprávu
 - výroba a roznášení letáků s textem: „Komunisté vrazi, lidé probudte se!“
 - získat znění skautského slibu, a to si uschovat
 - sabotáž (přestříhat dráty na daném místě)
 - sundat nenápadně znak KSČ z nástěnky/vývěsky

2.večer:

- reflexe celého dne: na tuto aktivitu je dobré připravit příjemné prostředí a vhodnou atmosféru (můžeme sedět u ohně, v tee-pee, u petrolejek, na zemi v kroužku), začneme připomenutím příběhu Jiřího Lukšička z předchozího dne v několika větách, po shrnutí celého dne organizátory, jak vám šly úkoly? podařilo se vám vžít do role? jak jste se cítili? jak myslíte, že se cítili ti skauti v roce 1948 a dále, když podobné úkoly dělali a zároveň věděli, co je čeká, pokud budou odhaleni? Proč myslíte, že to dělali? Zkuste si představit sebe na jejich místě.

rizika: nedostatečné historické povědomí vedoucího (pokud by byly všetečné dotazy), nedostatečně ohlídané psychické bezpečí účastníků, nedostatečná reflexe (co když se někdo nebude chtít účastnit?), nepochopení zadání ze strany účastníků (například je dobré domluvit si místo, kde si budou přes den přebírat zadání úkolů)

Historický background

Už v poválečné době byla snaha komunistického režimu o ovládnutí celé skautské organizace u nás (prvním krokem bylo začlenění Junáka do SČM). Stejně jako v celé společnosti, i mezi skauty se vyhrocovala situace, a to mezi těmi, kteří sympatizovali s komunistickou ideologií, a

⁴ https://www.irozhlaz.cz/veda-technologie/historie/luksicek-jachymov-uranovy-lagr_2105020700_pj

naopak jejími odpůrci (ti se stavěli proti členství Junáka v SČM a zastávali myšlenku skutečného apolitického skautingu).

Po komunistickém převratu v únoru 1948 převzal řízení celé naší organizace akční výbor Junáka ustanovený 25.2. a složený převážně z komunistů a jejich sympatizantů. Junák se tak dostal pod přímou kontrolu KSČ a pokračoval už pouze jako dětská organizace (bez možnosti účasti dospělých). Byla zrušena Duchovní rada i homogenní oddíly. V reakci na to náčelník Rudolf Plajner rezignoval na svoji funkci. III. sněm Junáka, který se měl konat na konci února, byl odložen na neurčito. Nakonec na něj došlo po 20 letech.

24.4. 1949 byla oficiálně založena pionýrská organizace.

Kritika skautské ideologie, historie, metod, očerňování zakladatelů, úbytek členské základny, zabírání majetku Svazem české mládeže, zavírání oddílů či jejich nedobrovolné přesuny do Svazu mládeže byly jen některé důsledky pounorových událostí. Jen formalitou pak bylo oznámení ČSM o zániku Junáka ze dne 17.7.1950.

Mnoho oddílů svoji činnost po roce 1948 neukončilo. Buď přešly do různých turistických oddílů (vodní skauti do různých kanoistických či branně vodáckých oddílů), nebo skončily v ilegalitě. Tím ale riskovali. Za mnohé to bylo například pražské středisko Ostříž, které působilo v ilegalitě zhruba do poloviny 50. let. Vedoucí střediska Oldřich Rotterborn – Hobby byl mimo jiné napojen na odbojovou skupinu SIO (Spojené ilegální organizace). V rámci této skupiny skauti roznášeli letáky či dělali drobné diverzní akce a po jedné takové byli zatčeni. Ve středisku Ostříž působili i Jiří Lukšíček – Rys či Bedřiška Synková – Bejbina,⁵ která se podílela na vydávání ilegálního skautského časopisu Lilie.

⁵ Více o Bejbině například zde: Český rozhlas Plus: Dívka z korunové mince. Příběh Frederike Hoffmann, rozené Bedřišky Synkové. Dostupné on-line: <https://plus.rozhlas.cz/divka-z-korunove-mince-pribeh-frederike-hoffmann-rozene-bedrisky-synkove-8834280?t=n>

Program č. 3: osobnost Karla Průchy

komentář: *Osobnost Karla Průchy je známa jen nemnohým, nejvíce v souvislosti s publikací Jiřího Zachariáše Soudní proces s tzv. ilegálním ústředím Junáka aneb Karel Průcha a spol. (1952). Málo kdo ví, jak zajímavou a významnou osobností Karel Průcha byl, ať už pro jeho pedagogické úsilí a schopnosti, nezlomné morální postoje i pro skutečnost, že bez něj bychom byli zřejmě ochuzeni o Svojsíkův závod, kterého se alespoň jednou zúčastnil snad každý skaut či skautka. Tato výrazná osobnost před i poválečného skautingu byla komunisty vybrána jako jeden z hlavních představitelů velkého soudního procesu se skauty. Jeho neústupnost na počátku devadesátých let pak vedla k založení Svazu skautů a skautek RČS (více o jeho životě v části Historický background).*

cíl: seznámit se s osobností Karla Průchy, jeho skautskou činností a životními postoji, s politickou situací druhé poloviny 40. a 50. let, zejména ve vztahu ke skautům (s postojem komunistů ke skautům) na příkladu procesu a odsouzení K. Průchy a jeho vězení a dále i s důvody, které jej po roce 1989 vedly k založení Svazu skautů a skautek RČS, uvědomění si hloubky významu hesla Bud' připraven

časová dotace: cca 140 minut

počet účastníků: neomezeně, ideálně oddíl (aktivity jsou koncipované tak, aby se plnily po družinách)

pomůcky: mapa závodu (se zakreslenými stanovišti, lze nahradit vyznačením trasy např. fáborky přímo v terénu), text zprávy na zašifrování v morseovce, novinový článek (viz příloha), jednotlivé položky kimovky, seznam historických osobností (viz Čtvrté stanoviště)

legenda: život K. Průchy do r. 1946 včetně jeho zásluhy o vznik Svojsíkova závodu (shrnutí formou scénky/živých obrazů, pokud by nebylo dost vedoucích či nálada/vůle, lze příběh jen přečíst, což by ale bylo škoda (viz historický background), tato část příběhu Karla Průchy končí informací, že v roce 1946 zpracoval pravidla a podmínky pro konání Svojsíkova závodu družin, „*který si teď vyzkoušíme a připomeneme si tím osobnost Karla Průchy. Představte si tedy, že je rok 1946 a vy startujete do úplně prvního ročníku Svojsíkova závodu.*” (15 min.)

průběh programu:

Svojsíkův závod – družiny/skupinky postupně odstartují k závodu, jako by startovaly na skutečný závod (délka trasy není důležitá, vhodné je udělat trasu spíše kratší, jelikož důraz v programu je na aktivity na stanovištích, nikoli na vytrvalost):

První stanoviště:

- legenda: komunistický puč a období těsně po něm (v Junáku stejně jako v republice přebírají moc komunisté a začínají se zbavovat nepohodlných lidí), Karel Průcha byl 25. 2. 1948 zbaven místa šéfredaktora časopisu Činovník a násilně vyveden spolu s dalšími z kanceláře ústředí Junáka (na jejich místo přišel Ústřední akční výbor Junáka). Je třeba ostatní před komunisty varovat.
- úkol: zašifrovat zprávu v morseovce – varování před komunisty (formulaci a délku zprávy je vhodné přizpůsobit stáří a zkušenosti skupiny, pokud máme dostatek organizátorů, můžou jednomu z nich morseovku vysílat, pro dobový efekt doporučuji praporky)

Druhé stanoviště:

- legenda: soudní proces s K. Průchou,
- úkol: složit jako puzzle text z dobových novin, který o procesu informuje, text si přečíst a napsat tři informace, které se z něj dozvěděli

Třetí stanoviště:

- legenda: K. Průcha byl odsouzen a strávil řadu let ve vězení. Jak to vypadalo v lágru? Zvláště pro politické vězně byly podmínky v 50. letech velmi těžké, důležité bylo držet při sobě, skauti si pomáhali, vy si taky můžete pomoci
- úkol: zahrát si kimovku, důležité není, kolik toho, kdo zvládne, ale výsledek za celou skupinu, kimovka (10 věcí z vězení, např. lžíce, ešus/plechová miska, okoralý kousek chleba, kus špinavého hadru, smotaný papírek, ...), organizátor je bude neustále rušit v soustředění tím, že jim bude sdělovat, že se za chvíli vymění bachaři a přijde kontrola

Čtvrté stanoviště:

- legenda: V roce 1989 byl potřetí obnoven Junák, v jeho vedení se objevili i lidé spojení s likvidací Junáka v roce 1970 i bývalí členové KSČ, K. Průcha se s těmito skutečnostmi odmítal smířit a spolu s dalšími založil konkurenční organizaci Svaz skautů a skautek Čech, Moravy a Slezska (dnes ČR), toto řešení bylo krajně nešťastné, jak pro naši organizaci uvnitř, tak pro obraz navenek
- úkol: Vyberte, kdo z následujících osobností patřil k představitelům komunistického režimu a kdo k jeho odpůrcům: Klement Gottwald, Gustav Husák, Ludmila Brožová-Polednová, Miloš Jakeš, Milada Horáková, Jan Palach, Václav Havel, Marta Kubišová, Ludvík Vaculík, Jan Patočka (pokud by nevěděli, nápověda v podobě medailonků jednotlivých osob na blízkém stromě; celý závod dohromady cca 100 min.)

Návrat do cíle – společná reflexe (po družinách, jak běžely závod): shrnutí života KP po roce 1948 (podle jednotlivých stanovišť) – jaké momenty vás zaujaly? Jaký byl přístup komunistů ke skautům po roce 1950? Proč? Proč ty procesy? Jak se skauti chovali? Znáte nějaké další skauty, kteří byli ve vězení? Jak skauti věznění snášeli? Mohli na to být nějak připraveni? Jak důležitá byla podpora od ostatních v kimovce? A jak byla důležitá pro skauty ve vězení? (cca 20 min.)

rizika: nedostatek organizátorů na pokrytí všech aktivit, nedostatečné historické povědomí vedoucího (pokud by byly všetečné dotazy), nedostatečně ohlídané psychické bezpečí účastníků, nedostatečná reflexe (co když se někdo nebude chtít účastnit?)

Historický background

Karel Průcha (1908-1991) pocházel z Klatov, kde byl v mládí v oddíle Baden-Powellových skautů.⁶ V Ústavu pro vzdělávání profesorů tělesné výchovy se setkal s Antonínem Benjaminem Svojsíkem, který zde přednášel brannou výchovu a skauting. Oba muže sblížil zájem o skauting i o netradiční metody tělesné výchovy. Od roku 1935 působil na gymnáziu v Křemencově ulici, kde se opět setkal se Svojsíkem, brzy se stal členem výchovného odboru Svazu skautů a skautek RČS a zanedlouho poté byl zvolen do náčelnictva.

⁶ Některým členům Junáka přišlo, že se Svojsík nedrží Baden-Powellových myšlenek tak, jak by měl a založili si konkurenční hnutí Baden-Powellovi skauti.

V roce 1936 založil Karel Průcha 1. skautský vodní oddíl, který měl klubovnu a loděnice na Střeleckém ostrově, a vedl jej až do roku 1940 a následně mezi lety 1945 a 1948. Jeho manželka Marie měla vzácné pochopení pro jeho aktivity.⁷

V roce 1937 vedl třísetčlennou výpravu československých skautů na světové jamboree do Holandska. Skauti se tam představili ve velmi dobrém světle, před zraky lorda Baden-Powella a holandské královny ukázali, jak vypadá ranní rozcvička na letním táboře. Společné provedení neobvyklých a netradičních tělovýchovných prvků a sestav všemi členy československé výpravy najednou mělo obrovský úspěch.

V květnu 1945 spolu s Jaroslavem Novákem – Braťkou obnovil činnost skautského ústředí v Praze, řídil aktivity skautů a skautek v porevolučních dnech. Stál u znovuvytvoření výchovného odboru Náčelnictva chlapeckého kmene Junáka. Byl hlavním redaktorem časopisu Činovník. Vedl vůdcovské kurzy a lesní školy v Černošicích.

Na jamboree ve Francii v roce 1947 byl Karel Průcha vedoucím české delegace.

25. 2. 1948 byl násilně vyveden spolu s dalšími z kanceláře ústředí Junáka (na jejich místo přišel Ústřední akční výbor Junáka) a zbaven místa šéfredaktora časopisu Činovník. Vrátil se učit na gymnázium, ale už za rok byl přeložen na ZŠ. Karel Průcha chtěl být připraven na dobu, kdy padne komunistický režim a bude obnoven skauting. Začal proto překládat různé zahraniční skautské příručky (které mu v předchozích letech přišly do redakce časopisu Činovník) i psát vlastní myšlenky, mimo jiné prostudoval a navrhl změny skautských stupňů zdatnosti.⁸ 28. 9. 1951 byl zatčen, ale v přípravě na obnovu skautingu pokračoval i ve vězení. Velmi riskoval, když posílal ven svoje texty. V roce 1952 proběhly dva velké soudní procesy se skauty, které se od těch předešlých lišily především tím, že mimo odsouzení jednotlivých obviněných byl v těchto procesech odsouzen i skauting samotný.⁹ Obě skupiny byly obviněny z těch nejtěžších zločinů proti státnímu zřízení (vlastizrada, plánovaný násilný převrat, špionáž). Karel Průcha měl na základě provokace agenta StB Bureše sepsat Memorandum, jímž informoval československý politický exil o pokračujícím životě skautského hnutí u nás. Prvním z nich byl proces s mediálně známými skauty, s tzv. ilegálním ústředím Junáka. Nejvyšší trest v rámci procesu se skauty dostal právě Karel Průcha, který byl odsouzen na 15 let, propadnutí celého jmění a ke ztrátě občanských práv. Z vězení se dostal až v roce 1964.

Třetí obnovu Junáka v roce 1989 provázela velká očekávání, ale také velké emoce. Mezi jednotlivými členy Junáka byly rozpory v tom, jaký má být novodobý skauting, jak má vypadat, ale také kdo byl a kdo nebyl dříve členem KSČ, Pionýra, popř. příznivcem komunistů. Stanoviska některých skupin byla opravdu nesmiřitelná. Skupina skautů v čele s Vladimírem Princem – Širchánem a Karlem Průchou se odmítala smířit s tím, že lidé, kteří stojí ve vedení Junáka, jsou ti samí, kteří v roce 1970 stáli u jeho zrušení (kdy odsouhlasili sloučení Junáka s komunistickou organizací Svaz české mládeže), a tak založili novou organizaci s názvem Svaz skautů a skautek Čech, Moravy a Slezska (později ČR) hlásící se k tradici původní skautské organizace založené v Svojsíkem roce 1919. Tento nešťastný krok na závěr života Karla Průchy nepřinesl Junáku nic dobrého, spíše naopak. K. Průcha tím jen ukázal, jaká nesmiřitelnost panuje mezi jeho členy. Schopnost odpuštění a pochopení patří k největším z cností, té ale Karel Průcha již na sklonku svého života nebyl schopen.

⁷ Zachariáš, J. a kol. (2005). Soudní proces s tzv. ilegálním ústředím Junáka aneb Karel Průcha a spol. (1952), s. 22.

⁸ Tamtéž, s. 25.

⁹ Tamtéž, s. 18.

Program č. 4: Příběh Jiřího Haškovce

komentář: *Stejně jako v celé společnosti i v Junáku byli komunisté. Mezi nimi byli jak idealisté, tak oportunisté. Zvláště po druhé světové válce měla komunistická myšlenka řadu příznivců, kteří neprohlédli zručnost celé ideologie a totalitního režimu. Našli se ale i tací, kteří ve vstupu do KSČ viděli příležitost v kariéřním růstu a postupu. Jedním z nich byl právě i Jiří Haškovce, který zřejmě pod vlivem rodinného levicového prostředí, radikalizace politické scény, ale také v důsledku osobních ambicí prosadit se v akademickém světě (podobně jako další členové jeho rodiny) vstoupil do KSČ. V únoru roku 1948 se stal jedním ze zakládajících členů tzv. akčního výboru Ústředí Junáka, který převzal po únorovém převratu vedení Junáka a podílel se na likvidaci celé skautské organizace. Jiří Haškovce měl nesmírné pedagogické schopnosti a byl oblíbený vůdce oddílu, byl vzorem pro řadu skautů z jeho oddílu, některé dokonce přesvědčoval ke změně politického názoru.*

Na sklonku roku 1950 sepsal materiál Co je Junák, první oficiální ideovou kritiku skautingu u nás. Jeho rigorózní (disertační) práce nesla titul Za demokratickou dětskou organizaci (kritika skautingu), která byla vydána v roce 1953 Aloisem Poledňákem jako brožurka s názvem Skauting ve službách podněcovatelů války a následně sloužila jako pomocník pro komunistické soudce při politických procesech se skauty. Alois Poledňák se, na rozdíl od Jiřího Haškovce, za autorství knihy roku 1968 Rudolfovi Plajnerovi omluvil. V dalších letech se Jiří Haškovce věnoval budování pionýrské organizace a později i praktické výchovatelské činnosti v dětském domově. Od šedesátých let pracoval v Pedagogickém ústavu J. A. Komenského ČSAV. Působil rovněž v České pedagogické společnosti a po roce 1989 se podílel na vzniku české sekce Sdružení zastánců dětských práv ČR. Kromě toho byl spoluzakladatelem a dlouholetým aktivním členem České asociace námořního jachtingu. Přestože jeho pedagogické nadání bylo nesporné, stejně jako řada jeho aktivit, tak se Jiří Haškovce stal tragickou postavou českého skautingu.

cíl: seznámit se s příběhem Jiřího Haškovce a se situací ve společnosti a v Junáku po roce 1948, zamyslet se nad skautskými hodnotami a ideály i nad tím, jak může člověka změnit touha po kariéře či prosazení se mezi ostatními, uvědomění si vlastního hodnotového žebříčku, zamýšlení se nad tím, čeho bych se byl ochoten vzdát pro lepší výsledky ve škole nebo v kariéře.

časová dotace: 90 min. (vhodné jako večerní program)

věk: roveři/rangers

počet účastníků: nestanoven

pomůcky: svíčky (slouží k navození atmosféry, lze použít i petrolejku, oheň či oheň v tee-pee), dvě části příběhu Jiřího Haškovce (příběh Jiřího Haškovce dostupný on-line na: <http://os10.cz/2018/blog/b-278.html>)

První část aktivity: po skupinkách (u svíček) společné čtení příběhu Jiřího Haškovce (včetně ukávek z kronik) do tábora v roce 1946 (jeho vstup do skautského oddílu, nasazení za druhé světové války i převzetí vedení skautského oddílu, popularita a pedagogické schopnosti)

společná diskuze: Jaké momenty ze života Jiřího Haškovce vás zaujaly? Jaký má být správný skaut? Zdál se vám Jiří Haškovce jako správný skaut a dobrý vedoucí? Jaké hodnoty by měl správný vedoucí zastávat?

Druhá část: opět čtení po skupinkách u svíček o Jiřím Haškovci, tentokrát události druhé poloviny roku 1946 a dále (až do období po roce 1989)

společná diskuze: jak jste vnímali postavu Jiřího Haškovce, jak se váš názor vyvíjel? Jaké události vás zaujaly, popř. považujete za zásadní? Jaká jeho rozhodnutí vidíte jako správná a jaká jako problematická a proč? Jaká byla jeho motivace? Jaké byly jeho hodnoty a jak se měnily? A jaké jsou vaše hodnoty? Zkuste si představit, že jste v obdobné situaci, sepište si, jaké hodnoty jsou pro vás důležité a zamyslete se nad tím, čeho (a zda) byste se byli ochotni vzdát pro lepší výsledky ve škole, v kariéře, následuje dobrovolné společné sdílení hodnot...pokud bude čas a příhodná atmosféra, lze na debatu navázat ještě otázkou na pozitivní vzory: znáte nějaké skautské osobnosti, které by pro vás byly příkladem? (např. Jiří Navrátil, Dagmar Skálová, ale i osobnosti historie střediska)

rizika: nedostatečné historické povědomí vedoucího (pokud by byly všetečné dotazy), zlehčování tématu, nevhodný prostor (hluk, prostor nevhodný na navození komorní atmosféry) nedostatečně ohlídané psychické bezpečí účastníků, nedostatečná reflexe

Závěr

Seznamování se se skautskou historií prostřednictvím her a různých prožitkových aktivit je velmi efektivním nástrojem, jak s tímto tématem pracovat. Skautská historie je plná příběhů, které mohou samy o sobě posloužit jako symbolický rámec či jako námět hry. Prožití kousku historie umožní účastníkům lépe pochopit daný příběh, osobnosti mohou získat plastický obraz, události se mohou spojit s pocity a zážitky a ideálně podnítit i další zájem o tuto oblast.

Pokud k takové aktivitě přidáme reflexi, ve které se společně či individuálně zamyslíme nad tím, co se stalo a jaké byly motivace či důvody jednotlivých historických postav, můžeme nejen získat plastičtější obraz a hlubší porozumění dané události, ale také objevovat souvislosti a snadněji spojovat dohromady dříve nabyté informace.

Silný prožitek sám o sobě může být jistě impulzem k rozvoji duchovního života. Podpořit jej můžeme dále tím, že se budeme zabývat nejen historickými událostmi, jejich příčinami a důsledky, ale i tím, jak se z těchto událostí můžeme poučit a mohou nás inspirovat na naší další cestě tak, aby když se dostaneme do nějaké náročné situace, jsme se dokázali rozhodnout správně. Protože rozvoj a formování našeho svědomí je právě to, kam bychom měli v našem duchovním životě směřovat. Neméně důležitým výsledkem je pak podnět k přemýšlení o vlastních hodnotách, jejich důležitosti i významu pro nás.

Naší velkou výhodou je, že máme možnost prožít si silné a dramatické momenty naší historie prostřednictvím her nebo jiných aktivit (tedy v pro nás bezpečném prostředí, jehož náročnost můžeme upravovat podle věku a zkušenosti účastníků), protože v současné době je naštěstí u nás jinak ani zažít nemůžeme. Díky časovému odstupu lze většinou naprosto zřejmě vidět nejen motivaci, ale důsledky jednotlivých rozhodnutí, jejich dosah i důležitost pro další vývoj událostí. Vzhledem k probíhajícím válečným konfliktům mohou ale bohužel teď podobné situace probíhat jinde, i relativně blízko. Téměř každého se nějak dotkla válka na Ukrajině (noví ukrajínští spolužáci, sousedi, různé dobročinné sbírky a akce, ale i negativní reakce v okolí či v médiích). Je to téma velmi citlivé, ale také jde díky němu ukázat, jak je dobré být připraven (například na rychlou pomoc).

Pokud se vrátíme ke konkrétním programům, které jsem uvedla výše, tak v příběhu ostravských skautů, na jejichž památku vznikla mohyla Ivančena, silně rezonuje téma úcty k vlasti a výchovy k občanství. Jejich vztah k vlasti byl jistě umocněn vnějšími okolnostmi, zejména stále relativně krátkou existencí samostatného státu či (a to zejména) aktuální situací, tedy napadením republiky nacistickým Německem. Navíc byl tento vztah silně vyjádřen i v tehdejší skautské slibu, který měl na prvním místě slib *milovati vlast svou Republiku československou a věrně jí sloužit v každé době*. Dnes máme tento závazek k vlasti formulován až na samotném závěru textu slibu *duší i tělem být připraven pomáhat vlasti i bližnímu*, mimo to jeho intenzita není zdaleka tak silná jako v předchozím znění. I na této relativní drobnosti lze názorně ukázat, jak se náš vztah k vlasti změnil. O to více je podstatné témata jako je úcta k vlasti a výchova k občanství znovu a znovu přinášet a zamýšlet se nad nimi. Pomocí příběhů, ve kterých je motivací k odvážným činům a k hrdinství právě vlastenectví, můžeme otevírat otázky našeho vztahu k vlasti a jeho podob, přemýšlet o tom, proč se otázka vlastenectví v současné době vytrácí. Možností, jak dané téma dále rozvíjet, je hledání odpovědí na otázky, jak nakládáme s vlastenectvím v oddíle či středisku, jakou roli hrají státní symboly v našem oddílovém životě či jak vůbec otázku vlastenectví do budoucna uchopit.

I motivací k jednání Jiřího Lukšíčka – Rysa byla kromě obrany demokracie a skautských hodnot také láska k vlasti. Ta ale už byla jiná, protože nešlo o obranu vlasti proti vnějšímu nepříteli.

Ten se totiž nacházel uvnitř. I když se to z odstupu let zdá jasné, mnoho lidí v té době nedohlédlo za líbivá slova a hezké sliby, skutečnost nebyla jasně černobílá jako v případě okupace republiky Německem. Nebylo snadné najít pravdu a za tou si stát i za cenu možných důsledků. Hledání pravdy, schopnost rozlišovat, co je dobré a co je špatné, prohlubování mravních norem či kultivace našeho svědomí jsou témata, která jsou s tímto příběhem spojena a pomocí nichž můžeme rozvíjet duchovní život všech účastníků programu. Paralelou k hledání pravdy (na příkladu toho, že v roce 1946 pro nedostatek informací nebylo všem jasné, jak zhoubná komunistická ideologie je) může být i současná situace v médiích a na sociálních sítích, kdy je naopak informací příliš a je stále obtížnější rozlišovat dezinformace od pravdivých informací. Podobně aktuální jsou i úvahy o UI a jejích možnostech v oblasti informací.

Osobnost Karla Průchy přináší téma schopnosti stát si za svým názorem, i když vím, že mě to může přivést do velkých nepříjemností (potažmo i stát život). Protože o pravdě, pravdivosti a opravdovosti už byla řeč výše, ráda bych nabídla ještě jiné téma, které zde můžeme rozvíjet. Jednou ze zastávek ve hře na Svojsíkův závod je doba, kdy byl Karel Průcha ve vězení. Spolu s ním tam byla i řada dalších skautů. Zde mnohem více než kdy jindy platil 4. bod skautského zákona. Skauti si byli opravdovými bratry a přáteli, navzájem se podporovali a stáli při sobě. Právě přátelství a soudržnost byla jedna z věcí, která nacistům, a ještě více komunistům na skautech vadila. Opravdové přátelství je hodnota, která přesahuje mnohé další. Skrze tuto oblast můžeme dojít až k hledání lásky a dobra, tedy další z duchovních oblastí, kam lze tento příběh rozvíjet a posouvat. Přátelství je pro věkovou kategorii skautů a skautek (ale i světlušek a vlčat) velmi dobře uchopitelná hodnota. V současné době, kdy řada lidí má většinu přátel a kamarádů jen ve virtuálním prostoru, je přínosné podívat se na tuto skutečnost i z té “nevirtuální” stránky. Pro starší pak může být zajímavé i téma neschopnosti odpuštění, které se objevuje na sklonku života Karla Průchy a nešťastně tak uzavírá jeho životní pouť.¹⁰

Příběh Jiřího Haškovce ukazuje, že ve skautské historii nejsou jen pozitivní hrdinové, ale i tragické postavy. Jeho život je ukázkou toho, jak se velmi schopný člověk zaprodal kvůli kariéře komunistickému režimu bez jakékoli sebereflexe či omluvy za to, co svým jednáním způsobil.¹¹ Otázka toho, co vše je člověk schopen obětovat pro kariéru a jestli je ochoten zradit své ideály, je nadčasová a lze ji velmi snadno aplikovat i na současnou situaci. Roverům, pro který je tento program určený, už vzhledem k jejich věku může být blízké vztáhnou toto téma na školu, ale i na profesní zařazení, které si v tomto období vybírají. Kromě toho je tato věková kategorie schopna uvažovat v rovině důsledků svých činů a rozhodnutí. Tím, že si jsou roveři schopni uvědomit tyto důsledky, dochází u nich k posilování vědomí odpovědnosti. S tím souvisí také uvědomění si toho, že rozhodnutí udělaná v minulosti mohou ovlivňovat i naši současnost. A rozhodnutí udělaná v současnosti mohou ovlivnit nejen naši současnost, ale i budoucnost.

Příběhy, která jsem zde uvedla, jsou velmi inspirativní i poučné, dají se rozvíjet po lince historické, jít do hloubky, i se pomocí nich dotýkat duchovního života. Nesou ale i svá rizika. Mimo možného nepochopení historických událostí, jejich zlehčování či jednostranného pohledu na ně, se lze setkat i s tím, že účastník bude příběhy zcela přehlcnen a bude mít pocit, že místo inspirace či motivace je na něj vyvíjen přílišný tlak. Je třeba s příběhy i s následnou motivací vhodně pracovat, protože stejně jako se každý můžeme zlepšovat podle našich možností a malý posun pro jednoho, může být životní výsledek pro druhého, tak i způsoby

¹⁰ Dnešní Svaz skautů a skautek ČR byl založen v roce 1990, Karel Průcha zemřel v roce 1991.

¹¹ Členem akčního výboru v roce 1948 byl například i Josef Zikán – Bobr, ten se však v komunistickou stranou později rozešel, prohlédl a v 60. letech vedl táborský oddíl, jenž se stal později základem střediska Psohlavci. To hrálo významnou roli při druhé obnově Junáka v roce 1968 a Bobr s ním. Řada skautů si kvůli jeho minulosti od něj držela odstup, ale postupem času uznala, že si svůj “přešlap” odčinil.

překonávání se či hrdinství mohou mít různou škálu či intenzitu. Což ale nemusí nutně znamenat, že někdo je horší a selhal a druhý je dobrý a vyhrál.

Zdroje

Čech, V. – Básník (2018) Desítka a Jiří Hašlovec. Dostupné on-line:
<http://os10.cz/2018/blog/b-278.html>

Kubíková, P. – Tkanička a spol. (2014). Skautské odkazy. Metodika výchovy historií.

Lešenovský K. (2002). Se štítem a na štítě.

Poledňák, A. (1953) Skauting ve službách podněcovatelů války.

Plajner, R. (nedatováno). Ivančena. Dostupné on-line:
<https://data-krizovatka.skauting.cz/plajner/10/ivanc.html>

Šantora R., ed. (2012). Skautské století. Dobrodružný příběh 100 let českého skautingu.

Šmikmátorová, H. (2009). Duchovní výchova ve skautingu.
<https://archiv2.krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/655-duchovni-vychova-ve-skautingu>

Topiarz, P. (2023). První krůčky oddílu k duchovnímu programu. Časopis Skauting. Dostupně on-line: <https://casopis.skauting.cz/prvni-krucky-oddilu-k-duchovnimu-programu-8622>

Zachariáš, J. a kol. (2005). Soudní proces s tzv. ilegálním ústředím Junáka aneb Karel Průcha a spol. (1952)

Zajíc J. a kol. (2008). Nikdy nekončící dobrodružství. Dostupné on-line:
<https://casopisy.skaut.cz/knihovna/596>

Bývalí skautští funkcionáři před soudem

PRAHA 16. května (ČTK) — V minulých dnech bylo provedeno za účasti mládeže z pražských průmyslových závodů a škol před senátem státního soudu v Praze veřejné líčení s vedoucí protistátní skupinou bývalých funkcionářů t. zv. Junáka, kteří spekulují na novou světovou válku a na návrat kapitalistického zřízení v naší zemi, organizovali protistátní rozvratné buňky z bývalých skautských funkcionářů.

Včasným zásahem našich bezpečnostních orgánů byli odhaleni a před soud postaveni tito škůdci: Dr. Karel Průcha, středoškolský profesor, František Němec, středoškolský profesor, RNDrPh Mr. Miloslav Stržínka, lékařník, František Jandus, vedoucí prodejny Chemodroga, Karel Grimm, úředník, Ivan Mikšovič, redaktor, František Reiser, technický úředník, František Novotný, projektant, Milan Dražík, herec a Jan Homoláč, bývalý obchodník.

Obvinění byli v době předmnichovské republiky většinou významnými funkcionáři skautingu. Skautské hnutí založené anglickým generálem Baden-Powellem je jedním z prostředků vládnoucí buržoasie, jímž se má odvracet pozornost mládeže od spravedlivého boje pracujících proti vykořisťování. Falešnými hesly o vlastenectví a bratrství všeho lidstva desorientuje skauting myšlení mládeže, kterou ve skutečnosti vyzdvihováním anglosaské kultury a způsobu života zbavuje národní hrdosti.

Po vytvoření jednoty naší mládeže, kterou přineslo únorové vítězství lidu, nesmířili se obvinění s tím, že byli zbaveni možnosti působit rozvratně na mládež a dali se na cestu protistátní činnosti.

Od konce roku 1949 vytváří obvinění dr. Průcha spolu s Němcem a Grimmem protistátní skupinu. Koncem roku 1950 obvinění Průcha urychluje průběh příprav v dobudování své protistátní sítě a získává Mikšoviče, Stržínka a Janduse, s nimiž vytváří ilegální ústředí. Snaží se navázat také styk se zrádnou emigrací, aby jejich činnost mohla být koordinována s činností uprchlých zrádců. Z těchto důvodů obvinění Průcha vypracoval na jaře 1951 memorandum, které zaslal ilegální cestou do zahraničí.

Celá tato skupina se chtěla v případě zvratu pomoci ozbrojených bojůvek zmocnit majetku, patřícího Československému svazu mládeže a zejména tiskařských podniků »Mladé fronty«. Obvinění Jandus měl se stát vedoucím bojůvek.

Obvinění Průcha, který byl vedoucím celé organizace, vypracoval také směrnice pro t. zv. »vůdcovské zkoušky«. Pod rouškou těchto zkoušek připravovali někteří obvinění získané příslušníky t. zv. »zlaté mládeže« pro funkce vůdců jednotlivých bojůvek a pro funkce vedoucích t. zv. »skautských oddílů«, které měly zahájit svoji činnost po nové, imperialisty rozpoutané světové válce. Obvinění Průcha také s funkcionářem bývalého Junáka a členem protistátní organizace Nebeským podnikl cestu na Moravu, aby tam vybudoval další protistátní bandu.

Celá zločinná činnost těchto škůdců byla pokračováním již zneškodněných protistátních skupin bývalých skautských funkcionářů dr. Skály, Dagmar Skálové a dalších, kteří se již v roce 1949 pokoušeli za přímé podpory amerických imperialistů o ozbrojený protistátní puč a o nastolení starého kapitalistického řádu.

Senát státního soudu po dvoudenním hlavním líčení, ve kterém byly prokázány zločiny obviněných, uznal obviněné vinnými trestnými činy velezrady, případně sdružování proti republice a odsoudil je k trestům odnětí svobody, a to:

Dr. Karla Průchu na 15 let, Františka Němce na 12 let, dr. Miloslava Stržínka na 10 let, Františka Janduse na 11 let, Ivana Mikšoviče na 10 let, Karla Grimma na 10 let,

a ostatní obviněné k trestům odnětí svobody od 6 měsíců do 6 let. Dále bylo vysloveno propadnutí celého jmění u dr. Průchy, Němce, dr. Stržínka, Janduse, Grimma, Mikšoviče a Reiseru, u ostatních obviněných propadnutí jedné poloviny jmění.

U všech odsouzených byla vyslovena ztráta čestných občanských práv, a to u dr. Průchy, Němce, dr. Stržínka, Janduse, Grimma, Mikšoviče na 10 let, u Reiseru na 5 let a ostatních na 3 roky.